

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

В. І. Борисов, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, директор НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, м. Харків;

Л. М. Демидова, доктор юридичних наук, доцент, завідувач сектору дослідження кримінально-правових проблем боротьби зі злочинністю НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, м. Харків

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ «НАУКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА В СИСТЕМІ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ»

Стало вже традиційним щорічне проведення Міжнародної науково-практичної конференції з актуальних проблем кримінального права, в якій беруть участь провідні українські фахівці в галузі науки кримінального права та інших наук кримінально-правового циклу, а так само теоретики інших країн. До роботи в конференції запрошені й практичні працівники, що підвищує її цінність, оскільки це сприяє укріпленню зв'язку науки та практики, забезпечує безпосередній діалог науковців із правозастосувачами. Окрема увага на цьому заході приділяється молодим ученим, які мають можливість брати участь у цікавих та глибоких за змістом дискусіях, поділитися своїми здобутками та задумами з обговорюваних питань.

Організаторами такого відомого в наукових колах форуму, перший з яких був проведений у 2011 р. і присвячувався 10-річчю чинності Кримінального кодексу України, є Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Ста-

шися НАПрН України та Громадська організація «Всеукраїнська асоціація кримінального права».

Остання конференція відбулася 9–10 жовтня 2014 р. у приміщеннях Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. На форумі обговорювалися актуальні проблеми, що віддзеркалює її тема – «Наука кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків». Цей вибір зумовлено такими міркуваннями.

У період розбудови правової системи нашої незалежної, демократичної держави з європейським напрямом розвитку особливого значення набуває осмислення функцій, місця й ролі кожної науки в такому процесі та аналіз її зв'язків з іншими науковими знаннями. Насамперед це стосується науки кримінального права, яка з багатьох правових питань займає позицію *ultima ratio*, тому що в її предметі відбивається найбільш суворий, репресивний вплив на осіб, що вчинили суспільно небезпечне діяння, визнане злочином, та підстави для такого впливу, правила та наслідки його запровадження.

Актуальними залишаються питання про закономірності розвитку науки кримінального права, методологічні засади кримінально-правових досліджень, а також межі необхідного та припустимого впливу на останню інших наук. Окремої уваги науковців потребують проблеми юридичного конструювання та застосування бланкетних норм, що розташовані в Кримінальному кодексі України, тощо. За задумом організаторів наукового заходу обговорення обраної проблематики доцільно здійснювати з дотриманням системно-функціонального підходу, що сприяє висвітленню міждисциплінарних зв'язків науки кримінального права в найважливішому науковому ракурсі.

Ураховуючи, що наука кримінального права є складником багаторівневої загальної системи наукових знань, тематика конференції охоплювала такі напрями наукової дискусії: 1) загальнотеоретичні проблеми міждисциплінарних зв'язків науки кримінального права; 2) інтегративні зв'язки кримінального права з іншими правовими науками; 3) кримінальне право в системі наук кримінально-правового циклу. У межах останнього напрямку у режимі самостійного «круглого столу» обговорено питання взаємодії кримінального права та кримінології із проблематики розв'язання завдань боротьби зі злочинністю.

У роботі конференції разом із науковцями установ-організаторів конференції також узяли участь учені провідних вітчизняних навчальних та науково-дослідних закладів – Національної академії правових наук України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара, Національного університету «Одеська юридична академія», Національного університету «Києво-Могилянська академія», Львівського національного університету імені Івана Франка, керівники й працівники правоохоронних і судових органів, а також учені зарубіжних країн – Німеччини, Польщі, Російської Федерації та Республіки Таджикистан.

Відкрив захід та привітав учасників конференції голова Оргкомітету, академік Національної академії наук України, Президент Національної академії правових наук України, ректор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор **В. Я. Тацій**, який окреслив основні напрями роботи конференції, наголошуючи, що обраний європейський шлях розвитку нашої країни та розбудова України як правової, демократичної й соціальної держави потребує підвищення рівня правового супроводу таких процесів, якості й результативності наукових розробок. Також він зазначив, що, вивчаючи законодавство Європейського Союзу, необхідно навчатися чужому, але при цьому й не втратити своє. Не завжди є відповіді на всі запитання в європейському законодавстві, і тоді ми маємо використовувати власний досвід, власні традиції, українську ментальність. В. Я. Тацій зупинився на закономірностях розвитку науки кримінального права, відмічаючи важливість серед них революційно-еволюційних періодів, а також підкреслюючи важливість наукової дискусії щодо проблем взаємозв'язку кримінального права з іншими науками, зокрема, кримінальним процесом. Особливої актуальності набувають міждисциплінарні дослідження, ефективність яких у багатьох випадках в історії розвитку кримінального та інших галузей права підтверджена часом. Також голова Оргкомітету підкреслив значення науки кримінального права для правотворчої діяльності, рівень якої, на жаль, залишається неналежним з уже характерною вадою – систематичним порушенням стабільності кримінального законодав-

ства, його фундаментальних положень. Правилком, на думку провідного науковця, має стати обов'язкова науково-правова експертиза законопроектів, що сприятиме підвищенню якості законів та їх ефективному застосуванню, а тому й розвитку правової системи в цілому, ключовим елементом якої є права й свободи людини і громадянина.

Учасників конференції також привітав голова Харківської обласної ради **С. І. Чернов**. Від відзначив, що сьогодні на фахівців у галузі кримінального права покладені надскладні завдання – в непростих умовах шукати відповіді, знаходити механізми протидії новим видам злочинності. «Рішення будуть знайдені, і я впевнений, вони будуть ефективними», – зробив висновок С. І. Чернов.

На пленарному засіданні з науковою доповіддю «Системний підхід у дослідженні науки кримінального права та її міждисциплінарних зв'язків», яка викликала особливий інтерес, виступив доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, завідувач кафедри кримінального права №2 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого **М. І. Панов**, у якій висвітлювалися внутрішні й зовнішні системні відносини і зв'язки кримінального права та інших галузей права. Доповідач підкреслив, що вся система знань науки кримінального права, незалежно від форм їх зовнішнього прояву й особливостей закріплення логіко-лінгвістичними засобами (як і в будь-якій науці), зумовлена об'єктом даної науки, детермінована ним і залежна від нього.

Продовжуючи розгляд проблематики міждисциплінарних зв'язків, у науковій доповіді «Верховенство права як об'єднуючий принцип предмета дослідження науки кримінального права» Голова Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України **Ю. В. Баулін** порушив питання, пов'язані з визначенням верховенства права як об'єднуючого принципу предмета дослідження науки кримінального права. Особливу увагу він приділив проблемам цієї науки, що впливають із необхідності забезпечення принципу верховенства права в умовах сьогодення.

Професор, доктор філософії Інституту кримінально-правових наук Університету Гете (м. Франкфурт-на-Майні, Німеччина) **Аль-**

брехт Петер-Алексис у своїй науковій доповіді на тему «Механізми безпеки автономії та незалежності судової системи: спостереження щодо Третьої влади в Європі зовні та зсередини» підкреслив, що кримінальне право в демократичній державі може існувати тільки як кримінальне право правової держави, а його ознаками, зокрема, є: толерантність в інтересах свободи жертв, а також злочинців; без вини немає покарання; залежність змісту законів від правила *ultima-ratio*; гуманна система виконання покарань. Межі цих понять та інститутів у всій Європі залишаються відкритими. Альбрехт Петер-Алексис також висловив своє бачення розв'язання дискусійних питань автономії системи юстиції в Європі з урахуванням аналізу механізмів забезпечення незалежності органів юстиції та прокуратури.

Продовженням обговорення проблематики міждисциплінарних зв'язків стала наукова доповідь доктора юридичних наук, професора, академіка НАПрН України, директора Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого **Н. О. Гуторова**, тема якої «Охоронна функція кримінального права». Нею запропоновано та обґрунтовано підходи щодо правил взаємодії норм кримінального права з нормами інших галузей права при здійсненні охоронної функції, зокрема, щодо законодавчої термінології, що використовується нормами регуляторного і кримінального права. Доповідачка стоїть на тій позиції, що така термінологія не повинна відрізнятися за змістом.

У науковій доповіді «Несправедливість у кримінологічному вимірі» доктора юридичних наук, професора, члена-кореспондента НАПрН України, професора кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ **В. І. Шакуна** висвітлено значення поняття «справедливість» у моральному та процесуальному аспектах, розкрито його зміст. Учений підкреслив, що виходячи із реалій сьогодення, можна зробити висновок, що саме несправедливість руйнує підвалини суспільства і породжує злочинність, а консолідація суспільства виникає лише на основі справедливості.

Доктор права, професор, головуєчий суддя Округного суду (м. Ландгеріхт) у відставці **У. Бальтцер** свою наукову доповідь «Роздуми стосовно реформи у кримінальному законодавстві Німеч-

чини (умисне вбивство)» присвятив розгляду проблеми розмежування вбивства за обтяжуючими обставинами (*Mord*) від умисного вбивства без обтяжуючих обставин (*Totschlag*) та їх правових наслідків для злочинця за законодавством Німеччини. Ця проблематика є предметом бурхливих дискусій, які тривають понад 30 років. На думку вченого, основною проблемою всіх зусиль стосовно реформування поняття «умисне вбивство за обтяжуючих обставин» є небажання законодавця відмовитися від довічного позбавлення волі як міри покарання. Однак зазначена проблема може бути вирішена шляхом відміни такого покарання та підвищення як альтернативи вищої межі позбавлення волі з 15 до 25 років.

Питання взаємозв'язку науки кримінального права та судової практики застосування кримінального законодавства з формулюванням пропозицій щодо підвищення його ефективності висвітлювалися в науковій доповіді «Судова практика як джерело науки кримінального права», з якою виступив доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, директор Навчально-наукового інституту права, психології та економіки Львівського державного університету внутрішніх справ **В. К. Грищук**. За його переконанням, судова практика є критерієм істини лише тоді, коли вона має належне, забезпечене кримінально-правовою наукою підґрунтя; заснована на загальнолюдських, демократичних цінностях; є соціально зумовленою і розумною; довела свою ефективність у забезпеченні досягнення цілей кримінально-правового регулювання в контексті прогресивного розвитку суспільства і держави.

Доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, вчений секретар Південного регіонального Центру НАПрН України **Є. Л. Стрельцов** свій виступ на тему «Синергетика кримінального права: “простота” і “складність”» присвятив розгляду питання синергетичних можливостей кримінального права, а також аналізу сутності та особливостей кримінального права, різних аспектів, які виникають при встановленні міждисциплінарних зв'язків.

Наукову доповідь «До питання про функції кримінально-правової політики» доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального права Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника **П. Л. Фріс** при-

святив аналізу поняття функцій правової політики, політики у сфері боротьби зі злочинністю та кримінально-правової політики, обгрунтувавши своє бачення кожної із визначених ним функцій.

У науковій доповіді «Взаємозв'язок кримінально-правового та адміністративно-правового аспектів наркополітики України» доктор юридичних наук, професор, Голова Державної служби України з контролю за наркотиками **В. А. Тимошенко** підкреслив, що протягом останніх двох десятиліть в Україні склалася чітка система кримінально-правових та адміністративно-правових норм, які визначають відповідальність за правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Стратегія державної політики щодо наркотиків на період до 2020 р., схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р. № 735-р. та спрямована на відмову від репресивно-карального методу як пріоритетного у протидії наркоманії із запровадженням лікувальних та попереджувальних профілактичних методів, на думку доповідача, має знайти відбиття в кримінальному законодавстві. Зокрема, він пропонує внести зміни до ст. 21 КК України («Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин») та запровадити інші кримінально-правові новели.

Професор, завідувач кафедри кримінального права Національної академії прокуратури України **В. М. Куц** у науковій доповіді «Інтегративна функція кримінальної відповідальності в системі галузевих та міждисциплінарних зв'язків» із позицій системного виміру охарактеризував інтегративний аспект кримінальної відповідальності як важливого системоутворюючого фактора в галузі кримінального права та міждисциплінарних зв'язків.

Необхідно зазначити, що кожна з наукових доповідей викликала інтерес як у науковців і практиків – учасників конференції, так і у студентів, які були запрошені для участі у пленарному засіданні, зокрема, в режимі відеоконференції.

У рамках заходу проходили загальні збори громадської організації «Всеукраїнська асоціація кримінального права». Також під час конференції (9 жовтня) відбулася презентація книги «України влас-

ний шлях». Книга вийшла у світ у Німеччині трьома мовами (німецькою, англійською, українською). У її підготовці брали активну участь студенти та викладачі чотирьох вузів.

Проректор із навчально-методичної роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, академік НАПрН України, професор, завідувач кафедри цивільного процесу **В. В. Комаров** розповів, що ця робота є результатом творчої співпраці з Університетом Гете (м. Франкфурт-на-Майні, Німеччина), а також Одеським національним морським університетом та Львівським державним університетом внутрішніх справ у рамках спільної програми, присвяченої дослідженню принципів і структур правових систем, актуальним проблемам суспільної безпеки (корупції, захисту персональних даних, расизму/ксенофобії). Ініціатором цієї програми та її координатором став професор **Петер-Алексис Альбрехт**.

Проректор висловив подяку спонсорам проекту, видавництву Berliner Wissenschafts-Verlag у м. Берліні (Німеччина), координаторам проекту з боку Університету.

На другий день (10 жовтня) конференція проходила в секційно-му режимі. За бажанням учасників конференції секція № 1 «Загальнотеоретичні проблеми міждисциплінарних зв'язків науки кримінального права» та секція № 2 «Інтегративні зв'язки кримінального права з іншими правовими науками» провели спільне засідання. У режимі окремих засідань пройшла робота секції № 3 «Кримінальне право в системі наук кримінально-правового циклу», «круглого столу» «Питання взаємодії кримінального права та криминології у розв'язанні завдань боротьби зі злочинністю, а також секції № 4 «Міждисциплінарні зв'язки кримінального права в дослідженнях молодих учених». Із науковими доповідями на засіданнях виступили доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, директор НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, професор кафедри кримінального права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого **В. І. Борисов** (тема доповіді «Нормативне зазначення закону про кримінальну відповідальність у контексті новел кримінального процесуального законодавства України»). Ученим визна-

чено співвідношення між системами кримінального права та законодавства про кримінальну відповідальність, кримінального процесуального права та кримінального процесуального законодавства, установлені поняття, які є найбільш оптимальними для опису форми законодавчого зазначення.

Заслухана й обговорена наукова доповідь доктора юридичних наук, професора, члена-кореспондента НАПрН України, голови Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі **В. В. Костицького** (тема доповіді «Теолого-соціологічне розуміння права (щодо тези Е. Дюркгейма про корисність злочинів для розвитку права)»), який розглянув питання потенційності права та його спроможності слугувати людині.

Наукова доповідь доктора юридичних наук, професора, члена-кореспондента НАПрН України, завідувача кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, завідувача сектору дослідження проблем запобігання злочинності НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України **В. В. Голіни** «Судимість: кримінально-правові, соціальні та кримінологічні аспекти» була присвячена розгляду кримінально-правових, соціальних та кримінологічних наслідків судимості на рівні особистості та суспільства.

На засіданні секцій і «круглого столу» також виступили: професор **В. І. Антипов**, доктор юридичних наук, професор **С. Ф. Денисов**, доктор юридичних наук, професор **Н. А. Савінова**, доктор юридичних наук, доцент **Л. М. Демидова**, доктор юридичних наук, доцент **В. Б. Харченко**, кандидат юридичних наук, доцент **В. В. Антипов**, кандидат юридичних наук, доцент **М. І. Карпенко**, кандидат юридичних наук, доцент **В. М. Киричко**, кандидат юридичних наук **Ю. Б. Курилюк**, кандидат юридичних наук **Н. В. Нетеса**, кандидат юридичних наук, доцент **О. Г. Панчак**, кандидат юридичних наук, доцент **О. О. Пашенко**, кандидат юридичних наук, доцент **О. В. Харитонова** та ін.

Після цього було проведено заключне пленарне засідання під головуванням заступника голови Оргкомітету, доктора юридичних наук, професора, академіка НАПрН України, директора НДІ ви-

вчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, професора кафедри кримінального права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого **В. І. Борисова** та члена Оргкомітету, доктора юридичних наук, професора, академіка НАПрН України, завідувача кафедри кримінального права № 2 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого **М. І. Панова** та прийнято рекомендації конференції, які будуть оприлюднені для ознайомлення громадськістю.

До проведення конференції Оргкомітетом було видано збірник тез наукових доповідей, що сприяло всебічному обговоренню позицій науковців і практиків та широкому обміну думками з багатьох питань обраної проблематики. Також було організовано виставку-презентацію наукових видань із кримінального права, авторами яких є вчені Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого та НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України.

Робота конференції виявилася надзвичайно плідною і привернула до себе увагу широкої наукової громадськості та інших зацікавлених осіб, серед яких – працівники правоохоронних і судових органів, інші практичні працівники.

Під час завершення конференції було оголошено про проведення конференції із проблем кримінального права у 2015 р.

РЕКОМЕНДАЦІЇ
Міжнародної науково-практичної конференції
«Наука кримінального права
в системі міждисциплінарних зв'язків»

Розглянувши й обговоривши актуальні проблеми науки кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків, Міжнародна науково-практична конференція констатує:

– у сучасних умовах особливої гостроти набули проблеми забезпечення прав і свобод людини і громадянина, суверенітету держави, основ безпеки суспільства тощо. У зв'язку з цим норми кримінального права як найпотужніший інструмент правового реагу-